

УДК 316.2:355.01

Тетяна Цимбал
(м. Кривий Ріг)

ГЕНДЕРНІ ВИМІРИ ГЕРОЇЗМУ: ВІД ІСТОРІЇ ДО ФІЛОСОФСЬКОГО ОСЯГНЕННЯ

У статті подано стислий історичний екскурс жіночого героїзму на теренах України як підґрунтя філософської рефлексії героїчного. Окреслено субстанційну характеристику та визначено особливості жіночого героїзму, який відрізняється високою мірою співпричетності, загостреним почуттям справедливості, відповідальності, глибиною та проникливістю, схильністю до особливої жертовності та антитетичністю.

Ключові слова: героїзм, герой, жіночий героїзм, подвиг.

Сучасні дискусії про національну історію, національних героїв та жертв властиві практично всім суспільствам. Немає країн, де проблеми історичної пам'яті та героїв в історії були б вирішені остаточно. Звичайно, героїзація історії та створення міфологеми героя властиві, у першу чергу, тоталітарним державам. Однак сучасна ситуація у світі, перманентні військові протистояння, локальні конфлікти викликають тривогу людства та привертають увагу широкого кола дослідників до проблеми героїзму. Крім того, з огляду на ситуацію в нашій країні, актуальність обраної теми не викликає сумнівів, тим більше, що на державному рівні все ще не існує відповідної політики вшанування героїв. Сьогодні українські герої та героїні відіграють значну роль у формуванні культурної та політичної притомності нації, у трансформуванні самого героїзму та гендерних стереотипів героїчного. Вивчення характеру героїв та сутності героїчного в соціально-філософському полі породжується і потребою реабілітації загальнолюдських моральних цінностей, без яких немає майбутнього.

Розпочинаючи дослідження феномену героїзму, необхідно усвідомлювати, що сучасний стан проблеми, спроби практичного її розв'язання та теоретичні напрацювання – це результат багатовікового розвитку людства. Тому без стислого історичного екскурсу, без окреслення історичного аспекту формування образу героя до-

слідження не матиме шансів на успіх. Зауважимо, що таке звернення до історії або генетичного аспекту проблеми не є усталеним стереотипом наукових робіт, а є необхідним першим кроком будь-якого дослідження. У нашому ж випадку історичний екскурс допоможе краще зрозуміти сутність предмета, використати евристичний потенціал принципу єдності історичного і логічного, досягнути особливості конкретних форм жіночого героїзму, діалектику суб'єктивних та об'єктивних факторів формування героїчного, підвестись над емпіричним багатоманіттям певних випадків до рівня субстанційної характеристики жіночого героїзму. Пізнання одиничного і загального в контексті досягнення проблеми гендерного аспекту героїзму готує базу для створення філософської концепції героїзму, яка, у свою чергу, буде методологічною основою прикладних досліджень. Метою статті є стислий аналіз історичного аспекту жіночого героїзму в Україні, на ґрунті якого уможливиться філософське узагальнення та категоріальне визначення поняття «героїзм», а також окреслення особливостей жіночого героїзму.

Зауважимо, що проблема героїзму загалом та жіночого героїзму зокрема, не дивлячись на існування самого явища з найдавніших часів, залишається недостатньо дослідженою. Це стосується як історичного аспекту, так і соціально-філософського. Проте героїзм має певну історію вивчення в межах європейського контексту, а саме: у творчості Аристотеля, Святого Августина, Дж. Бруно, І. Канта, Г. Гегеля, Ф. Ніцше, Х. Ортеги-і-Гассета, К.-Г. Юнга, Дж. Кемпбелла, П. Сорокіна та ін. Російські вчені акцентували увагу на духовному аспекті героїчного (С. Булгаков, Г. Плеханов, М. Реріх, П. Сапронов та ін.). Особливості формування та виявлення героїчного начала на українських теренах представлені у працях Г. Сковороди, П. Юркевича, М. Грушевського, О. Кульчицького, Д. Донцова, В. Липинського та ін. Філософські аспекти літературного дискурсу героїзму яскраво представлені у творчості Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, П. Куліша, В. Стуса, Л. Костенко. Етичні засади героїзму є предметом зацікавленості сучасних українських філософів В. Табачковського, В. Малахова, С. Кримського, Т. Хорольської. Згадані розробки формують підґрунтя, на якому розгортається наше дослідження.

Власне природа героїзму закорінена в міфологічній свідомості та пов'язана з традиційними уявленнями про надприродні здібності героїв. Як правило, герой – це людина рішуча, готова йти на ризик,

жертвувати собою заради високих цілей та власної гідності. Герой свідомо обирає власну долю, бере на себе відповідальність, виявляє сили та можливості, які набагато вищі звичайної людської норми. Причому, чим складніші перепони, чим успішніше їх долають, чим більше людина проявить волі, наполегливості та мужності, щоб виконати моральний обов'язок, перемагаючи страх, нерішучість, загартовуючи себе, тим більш цінним вважається героїчний вчинок.

Традиційно героїзм визначають як героїчний дух, образ дій, притаманний герою, а героя – як людину, що відзначається своєю хоробрістю, доблестю, самовідданістю та здійснює подвиги. Проте є й інші аспекти поняття «герой»: це і головна дійова особа літературного твору, і особа, що втілює в собі характерні риси епохи, середовища, і особа, що притягує до себе увагу певним чином або є предметом захоплення, наслідування.

У радянські часи героїзм визначали як «самовідданість, мужність, стійкість, безстрашність народів, класів та окремих людей у боротьбі за прогресивний розвиток суспільства, особливо за новий більш високий суспільний устрій», як «здійснення видатних за своїм суспільним значенням дій, що відповідають інтересам народних мас, передових класів, та вимагають від людини мужності, стійкості, готовності до самопожертви» [9, с. 112]. Героїзм вважали історично необхідним явищем, почесним та властивим, перш за все, трудящим. Феномен героїзму став предметом досліджень із етики та естетики, частиною державної ідеології та пропаганди. Коли занепали радянські ідеали та відбулася девальвація відповідних цінностей, з'явилася ідея про зникнення героїчного як прояву високої моральності, з погляду прагматичного світорозуміння сучасної людини нівелювалися такі поняття, як «народний герой», «герой праці» тощо. Однак ми виходимо з того, що трудовий героїзм виявляється тоді, коли економічна система не працює злагоджено й ефективно, а військовий героїзм потрібний лише в часи важких випробувань. Звичайно, поняття «герой» багатозначне і типологія героїв є розгалуженою, тому і пов'язувати героїзм виключно з війною або важкою працею неможна. Є героїзм духу, науковий героїзм, материнський і громадянський тощо.

Жіночий же героїзм як особливе явище, що існує як у повсякденні, так і в часи історичних випробувань, зароджується у давні часи. Навіть біблійна історія підтверджує, що там, де найнебезпечніше, завжди була жінка: коли розп'яли Ісуса, а його учні

злякалися і заховалися, побоюючись переслідувань влади, саме жінки пішли до Христа за покликом серця, не лякаючись покарання, і саме жінкам-мироносицям ангел сповістив благу вість.

Пантеон героїв і героїнь формується в кожній культурі на основі народних та національних міфів та легенд. Серед героїнь в українській історії варто відзначити легендарних Либідь і Роксолану, княгиню Ольгу і княгиню Ірину Аскольдову, жінок часів козаччини, які разом із чоловіками обороняли Батьківщину від чисельних ворогів, брали участь у політичному житті й у той же час дбали про сім'ю. Українська жінка несе в собі не лише образ матері-господині, що народжує синів для героїчної боротьби своєї нації та оберігає домашнє вогнище, чекаючи свого чоловіка з військових походів. Виступаючи рівноправним із чоловіком членом суспільства, українська жінка є сильною духом і мужньою громадянкою, здатною на подвиг, на захист держави. Така жінка постає в образі козачки, що і не дивно на фоні загального козацького духу нації. В українському суспільстві цей образ досить розповсюджений, тому й суспільний розподіл робився не на жінок і чоловіків, а на козаків та інших членів суспільства. Як стверджує Д. Донцов, ще Тарас Шевченко відчув цей розподіл, а вся його життєва філософія і сам він за своїм духовним та душевним складом став представником певної верстви нації, що визначала тон і колорит України, української нації, члени якої були і в «лицарстві Запорізькім», і в чернецтві, і серед жінок тієї провідної касты [3, с. 283]. Вивчаючи роль жінки в добу козаччини та її внесок у національно-визвольну боротьбу, Г. Чикаленко-Келлер писала: «У той час козацька старшина, та й самі козаки провадили войовниче життя, обороняючи кордони перед чужими наїзниками. Жінки часто мусили йти з чоловіками в похід. Навіть брати участь у боях. Борючись разом із чоловіками за свободу своєї держави, жінки того часу проявляли енергію та силу характеру. За відсутності чоловіка українська жінка проявляла силу та впевненість, уміла дбати про себе та свою сім'ю...» [10, с. 336].

Пізніше український жіночий героїзм виявлявся на ниві політичній та просвітницькій, у боротьбі за виживання української культури та української мови в умовах російського царизму та польського шовінізму. Громадянський подвиг українок стверджував українську націю, гартував український дух. Всупереч антиукраїнській державній владі жінки дбали про освіту та духовне зростання українства, працюючи вчительками, несучи рідне слово

народу у своїх творах. Серед багатьох інших у цьому контексті особливо яскравими персоналіями є Олена Пчілка, Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Уляна Кравченко, Катерина Гриневичева, Ольга Дучимінська та ін., які і сьогодні є прикладом героїчного служіння рідному народу, рідній культурі. Крім того, ці жінки є героїнями в боротьбі за емансипацію, адже справжнім подвигом було не тільки вибороти право слова в чоловічому світі, а й навіть заявити про це право.

У часи Першої світової війни та боротьби за незалежну Українську державу героїчні українки брали участь у визвольному русі. Прославили українське жіноцтво дівчата-січовички, які створили бойову одиницю у січовому Стрілецтві і стали першими жінками-воїнами в бойових об'єднаннях тогочасної Європи. Особливо відзначилися Софія Галечко, Олена Степанів, Василина Ощипко, Ганна Дмитерко та ін.

Звичайно, у часи Другої Світової війни кількість жінок-героїв значно зростає. При чому героїзм виявлявся не тільки на фронтах, де воювало в різні часи від 600 тисяч до мільйона жінок, а й на заводах та в сільському господарстві, у тилу та в госпіталях. Про жінок-військових відомо більше, адже їх прославлення вписувалось у радянську доктрину. Серед найбільш знаних героїв війни необхідно відзначити Людмилу Павлюченко (знамениту жінку снайпера, що знищила 309 гітлерівців, у т. ч. 36 ворожих снайперів), Олександр Самусенко, що була заступником командира танкового батальйону, легендарних льотчиць Таманського легкого бомбардувального полку та багато інших. Серед санітарів середнього медичного персоналу та фельдшерів на фронті було чотири п'ятих жінок, серед лікарів – майже половина. Взагалі в жодній армії світу не воювала така кількість жінок, як у радянській у часи Другої світової.

Невідомими широкому загалу донедавна залишалися жінки, що з 1939 року та в повоєнні часи чинили спротив радянському режиму й утверджували українську національну ідею. Так, «процес 59-ти», на якому судили молодих львівських патріотів, переважно студентів Львівського університету, забрав життя 42 героїв, у тому числі 11 дівчат (усього їх було 22). Жінки-герої у лавах ОУН-УПА є частиною еліти західноукраїнських земель. Вони були не тільки ідеологами і зв'язківцями, але й розвідницями, і бійцями, і снайперами тощо.

Пізніше військовий героїзм знову поступився ідейно-патріотичному, який дозволив пропагувати в 60-ті роки ідеї незалежної

української держави в умовах суворого тиску радянської влади. Імена Атени Пашко, Ірини Калинець, Ірини Сеник, що провела 34 роки за ґратами, та ін. сьогодні широко відомі. Героїзм проявляли і жінки, вивезені на Далекий Схід та в Сибір, що зуміли у вигнанні зберегти осередки української культури та гартували український дух.

Більшу частину своєї історії Україна перебувала у стані національно-визвольної боротьби, коли не лише чоловіки, а й жінки займали активну громадянську позицію. «... В очікуванні катастрофи, битви й героїчного чину відмінності психіки, проблеми й потреби, визначені статтю, особистими уподобаннями тощо, не важливі. Під тягарем тяжкого суспільного обов'язку жінка все ж таки мусить забути про власну сутність і збагнути суворі й жорстокі вимоги, які той світ ставить до неї і до її родини» [4, с. 138].

На жаль, трагічні часи, що переживає Україна, знову породжують запит на героїв. І сьогодні жінки в українській армії, жінки-лікарі й волонтери виявляють неабиякий героїчний дух у війні із російським агресором. Героїчним є і захист української культури, української самості на окупованих територіях. Героїнями є і ті матері, які зуміли виховати національно свідомих дочок і синів, гідних захистити рідну країну, відстоювати її цілісність, не шкодуючи свого життя. Таким чином, новітня історія України засвідчує піднесення патріотичного, героїчного духу українського народу. Фактично саме відчуття небезпеки у власній державі, неповаги та зневіри у правлячій еліті призвели до пробудження козацького духу, героїчних якостей українців та українок.

Зауважимо, що з 1993 року українською діаспорою запроваджено Свято Героїнь, яке відзначають в останню неділю лютого. Цей місяць обрали, у першу чергу, враховуючи день народження Лесі Українки, а також тому що багато з українських героїнь пішли з життя у лютому. Свято героїнь ще не набуло популярності в Україні, але його відзначення, вшановування й популяризація українських героїнь є необхідними саме сьогодні, адже це дозволить на конкретних історичних прикладах виховувати патріотизм, шляхетність духу молоді і залучати її до розбудови Української незалежної держави.

Здійснений короткий історичний екскурс підтверджує, що проблема жіночого героїзму має багатовікову історію. І це не тільки героїзм матері, трудівниці, але й героїзм борця за незалежність, громадянський, ідеологічний та військовий героїзм. Однак необхідно зауважити, що до цілей нашого дослідження не входить ретельне ви-

вчення історії жіночого героїзму, а головним завданням, яке передбачалося здійснити, було уточнення понятійного апарату з огляду на необхідність якомога точніше передати сутність явища чи процесу реальності. Незважаючи на давність самого феномену героїзму, сучасний стан розробки понятійного апарату дослідження проблеми характеризується наявністю певних проблем: від невідрефлексованості дефініцій, їхньої дискусійності, до некоректного вживання понять, заміни наукових понять повсякденними та ін. Проблематичною є і демаркація понять «героїзм» – «жіночий героїзм».

Традиційно героїзм визначають як особистісну рису людини, що передбачає здатність до здійснення подвигу – певного цілеспрямованого героїчного вчинку людини, що перетворює зовнішній світ. Будучи в ролі людської дії, подвиг завжди конкретний і цією конкретністю утворює реальний зміст героїзму. Тобто героїзм не може існувати поза подвигом, а подвиг поза героїчним часом – історичним відрізком, який через певні обставини вимагає від людини надмірного напруження фізичних і психічних сил. За А. Тойнбі, «подвиг стає адекватною відповіддю на історичний виклик» [8, с. 582]. Феномен героїзму визначається ментальними структурами свідомості та є одним із механізмів соціального регулювання. Героїзм викликає підвищену увагу з боку суспільства у кризові моменти розвитку, коли руйнуються сталі соціальні порядки, а формування нових потребує певного часу. Ідеальний же герой повинен відповідати не лише типовим очікуванням народних мас, а й цінностям та інтересам суб'єктів з інших прошарків соціуму.

Підкреслимо, що природа героїзму завжди пов'язана зі свідомим вибором особистістю власної долі та готовністю взяти на себе більші, ніж зазвичай, зобов'язання. Цінність героїчного вчинку зростає зі збільшенням перешкоди, яку потрібно подолати. По суті, герой – це пересічна людина, яка має свої страхи, комплекси, переживання, і саме перемога над ними формує й загартовує героїчну особистість. Власне побоювання створюють у людині стан емоційної невпевненості, бажання знайти захист та підтримку, спонукають людину до втечі. Здатність подолати такі слабкості й приводить людину до героїзму. Як підкреслює Ф. Ніцше, «... людина є дечим, що потрібно перебороти» [6, с. 274]. Загальне ж визнання подвигу, його схвалення у соціумі буде тим вищим, чим більш благородними мотивами керувався герой. Вчинок, який був породжений недобрими намірами, але набув широкого сус-

пільного розголосу, ніколи не стане героїчним. Як слушно зауважує П. Сапронов, «героїзм – найкраще виявлення самовідданості й мужності у виконанні героїчного обов'язку, що вимагає стійкості, готовності до самопожертви» [7, с. 102].

У цьому контексті можемо стверджувати, що певні типи героїзму є такими, що руйнують особистість, потребують жертвості та навіть у конкретних ситуаціях повного знищення людини. До таких типів можна віднести героя-воїна, захисника-оборонця, героя-пробуджувача, котрих історичні умови і життєва ситуація поставили на межу виживання заради своєї нації, держави. Цей аспект можемо назвати «негативною стороною» героїзму, що, з одного боку, підносить героя над іншими, а з іншого – дає можливість замислитися над необхідністю жертвості. З іншого боку, за В. Стусом, «з усіх можливих героїзмів за наших умов існує тільки один героїзм мучеництва – примусовий героїзм жертви» [1, с. 274].

Позитивний героїзм несе в собі консолідацію, спокій, відчуття необхідності й значущості своєї справи. Це героїзм жінки-матері, героїзм селянина та робітника, героїзм щоденної праці, що не формує критичних ситуацій і не потребує радикальних, швидких дій. Його можна визначити як повсякденний життєвий героїзм. Як правило, людина виявляє відвагу частіше в малому, ніж у великому; прояви такого буденного героїзму є такими ж потрібними, ніж «гучні» героїчні вчинки. Маленькі герої повсякденності «здійснюють справжні подвиги з мужністю, гідною титанів, хоча це звичайні люди» [2, с. 67]. Як стверджує Д. С. Гусман, у кожного свої критерії героїзму, «кожен хоче по-своєму змінити, поліпшити цей світ, зробити його трішечки іншим, ніж він є... Отут, у кожному, зі своєю вдачею, і є герой повсякденності, котрий домагається втілення у життя, бодай почасти, своїх мрій» [2, с. 68]. Героїзм повсякденності полягає в тому, щоб бути іншим, відмінним, кращим, порядним, чесним, високоморальним, у той час, коли інші обирають пристосовництво, ніцність, сірість. Героїзм – «вбачати в кожному дні, в кожному вчинку випробу, в якій задіяні наші сили – від фізичних до найтонших інтелектуальних і душевних» [2, с. 70]. Проте героїка повсякденності не є загально визнаною. Традиційно до героїчних зараховують вчинки, що потребують самопожертви, сміливості і навіть жорсткості.

Природним же для жінки є зовсім інший стиль життя: вона традиційно призначена піклуватися, народжувати, а не боротися і навіть вбивати ворогів. Звертаючись до класифікації окремих іс-

торичних типів українських героїв з огляду на їх соціальну характеристику та суспільно-культурний контекст групи, що творить героїчний образ, О. Нельга виділяє такі етноархетипні символи українства, як матір-господиня, хлібороб-землероб, захисник-охоронець [5, с. 142]. Проаналізувавши особливості українського філософського дискурсу, специфіку формування українськими філософами, науковцями та літераторами образу героя, вважаємо за потрібне додати до цього списку й героя-пробуджувача як одну з основних складових загального українського героїзму. Саме такі герої та героїні пробуджують почуття національної гідності, спонукають народ до національно-визвольної боротьби та розвитку. Розглядаючи героїчний тип матері-господині, української жінки, слід зазначити, що за своєю природою жінка – створіння тендітне і, на перший погляд, зовсім не здатне на виконання героїчної місії, жінка традиційно призначена піклуватися, народжувати, а не боротися і навіть вбивати ворогів, але історія української нації протягом віків свого поставання доводить протилежне: українська жінка представлена і в трьох інших етноархетипах героїзму.

Хоча для жінки було би характерніше надихати чоловіків на героїчні вчинки заради держави, свого народу, власної родини, але, з іншого боку, в жінці від природи закладений інстинкт захисту інших та їх збереження. Саме тому героїзм української жінки починається з родини, власних дітей і розповсюджується на ціле суспільство в часи загрози. Причому з часів Другої світової війни зберігся стереотип жінки, що може і повинна і в полі працювати, і на заводі, і шити й готувати, і народжувати, і виховувати, вчити і воювати. По суті, психологічно ми все ще живемо стереотипами війни. Але в часи війни така багатофункціональність жінок була необхідною, сьогодні ж вона спонукає чоловіків до інфантильної бездіяльності, а жінку надто виснажує.

Звичайно, жінці, яка займає активну громадянську позицію і самореалізовується у соціумі, набагато важче в житті. Проте жінки такого складу наперекір труднощам ідуть вперед не заради себе, а заради іншого, заради цілого народу, нації. Як бачимо, українська історія дає чисельні приклади того, що жінка з'являється всюди, де тяжко й небезпечно, а історичні постаті величних, героїчних українських жінок захоплюють сучасників та є прикладом для майбутніх поколінь.

Отже, вивчення історії жіночого героїзму на теренах України допомогло розробити філософські концептуальні основи дослід-

дження героїзму, визначити категоріальний апарат та особливості його застосування у полі соціальної філософії, а саме: 1) героїзм обумовлюється комплексом об'єктивних та суб'єктивних факторів, при чому перші діють опосередковано в контексті особистісних моральних цінностей; 2) героїзм визначається нами як вираження іманентної онтологічної сутності людини, покликаної до подолання тлінності тіла та утвердження безсмертя духа, знаходячись на межі буття і небуття; героїзм – це кульмінаційна точка екзистенціювання, що може одночасно бути трагічним та ставати джерелом натхнення, пробудження для інших, це подолання страху смерті, коли внутрішня сила витісняє інстинкт самозбереження; героїзм – це засіб організації соціальної реальності за конкретних історичних умов, коли ціною мужності, стійкості, самопожертви, людина сприяє вирішенню граничної ситуації в житті спільноти, соціуму, держави, включаючись у формування відповідного змісту соціокультурного поля та сприяючи прогресу; 3) жіночий героїзм відрізняє особлива жертвовність, висока міра співпричетності, загострене почуття справедливості й відповідальності, глибина та емоційність; жіночий героїзм є болючим явищем, адже основною відмінною його рисою є антитетичність як поєднання непослудуваних начал – народження-підкування і руйнації (або саморуйнації) в ім'я вищих ідеалів; антитетика збагачує образ жінки-героїні і надає жіночому героїзму особливої трагічності, глибини та проникливості.

Представлені ключові поняття концепції героїзму, звичайно, не мають претензій щодо безперечності та повної вичерпності, адже соціокультурна реальність та світ екзистенції багатомірні. Проведене дослідження продемонструвало, що проблема жіночого героїзму має багатовікову історію, відзначається потенційним багатством смислів та можливостей трактування, багатогранністю та глибиною, і тим самим відкриває найширші можливості полідисциплінарному науковому дискурсу для її подальшого теоретичного осмислення та практичного дослідження.

Література:

1. Волинська Л. В. Стус в житті, творчості, спогадах та оцінках сучасників / Л. В. Волинська. – Торонто : Смолоскип, 1987. – 402 с.
2. Гусман Д. С. Герой повсякденності: Роздуми філософа. – К. : Новий Акрополь, 2004. – 117 с.
3. Донцов Д. Націоналізм / Д. Донцов. – Вінниця : ДП «ДКФ», 2006. – 396 с.

4. Леви-Стросс К. Структура мифов / К. Леви-Стросс // Вопросы философии, 1970. – № 7. – С. 154–164.
5. Нельга О. В. Теорія етносу. Курс лекцій / О. В. Нельга. – К. : Тандем, 1997. – 214 с.
6. Ницше Ф. Сочинения: в 2-х тт. / Ф. Ницше. – СПб. : Кристалл, 1998. – Т. 1. – 688 с.
7. Сапронов П. А. Феномен героизма / П. А. Сапронов. – СПб. : Гуманитарная академия, 2005. – 512 с.
8. Тойнби А. Постижение истории / А. Тойнби. – М. : Прогресс, 1991 – 736 с.
9. Философский энциклопедический словарь. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
10. Чикаленко-Келлер Г. Спогади / Г. Чикленко-Келлер. – К. : Темпора, 2003. – 547 с.

Tsybmal Tatyana

THE GENDER DIMENSION OF HEROISM: FROM HISTORY TO PHILOSOPHICAL COMPREHENSION

The article notes that the modern state of the problem of heroism, attempts of practical solutions and theoretical developments is the result of centuries of human development. Therefore, without a short historical discourse, without outlining the historical aspect of shaping the image of the hero the study will have no chance to success. Such an appeal to history or to genetic aspect of the problem is not well-established stereotype of scientific works, but acts as a necessary first step of any study. In our case, historical excursus helps to better understand the nature of the research subject, to use the heuristic potential of the principle of historical and logical unity, and to comprehend the peculiarities of specific forms of female heroism, the dialectic of subjective and objective factors of formation of the heroic, to rise above the empirical diversity of certain cases to the level of substantial characteristics of female heroism. Knowledge of individual and overall in context of understanding the gender aspect of heroism is preparing a base for creation of the philosophical concept of heroism, which, in turn, will be the methodological basis of applied research. And in fact as history helps to define leading concepts that the course work was updated and enriched with content, as well as the author's understanding of the role of the historical perspective as a basis for philosophical reflection of the heroic is served in the article. In addition, the features of women's heroism, which is characterized by a high degree of empathy, a keen sense of justice, responsibility, depth and insight, and a tendency to sacrifice.

Key words: *heroism, hero, female heroism, hero-stimulus.*